

וכיון שהיא, גופה, גזירת פירות הנושרים בעצמה, היא גזרה של חכמים, ואינה מעיקר הדין — וכי **אנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה**, שנגזור על הביצים שנולדו ביום טוב מחמת גזירת פירות הנושרים!?

אמר ליה רב יוסף לאביי: **כולה, חדא גזרה היא** (2) והיינו, שלא תיקנו חכמים תחילה את תקנת פירות הנושרים, ואחר כך תיקנו שגם ביצה שנולדה ביום טוב תאסר, כדי

על ביצה שנולדה ביום טוב, כי גם היא דומה לפירות הנושרים, ואסורה כמותם.

והבין אביי שרב יוסף אמר שגזרו על ביצה, שמא יבא לאכול מפירות הנושרים. ולכן **אמר ליה אביי: והרי פירות הנושרין ביום טוב — טעמא מאי הם אסורים באכילה?**

הלא מן הטעם של גזרה, **שמא יעלה ויתלוש** פירות מחוברים ויעבור על איסור קצירה מן התורה (1).

תוד"ה דתנן] שאסור להאכיל בהמה בדלועין שהיו מחוברין בערב יו"ט, משום האי גזירה. ומשמע שנאסר גם להשתמש בהן, ולא רק לאכלן.

וצריך לחלק בין תשמישין שמכלים את החפץ, שנחשבים כאכילה [כמבואר בהקדמה בהערות 3-4] שנאסרו בכלל הגזירה שמא יעלה ויתלוש, לבין שאר התשמישים שלא גזרו בהם. אך מהרמב"ן [שבת קכב א] משמע שכל התשמישין אסורין, שכתב בגדר גזירה זו, "שעשאוים כמעשה שבת של ישראל" ואילו **ברשב"א** [להלן ד ב] מבואר שרק עצים שנשרו אסורין להסקה, מטעם אחר האמור שם. אך פירות שנשרו מותרין להסקה, ומשמע שגזרו רק על אכילתן.

ובהשגות הראב"ד כאן כתב, שגזרו לאסור לטלטל משקין שזבו שמא ישתה מהן, ומשמע שהיא גזירה אף על הטלטול, ולא משום מוקצה, ואסורה אף לרבי שמעון.

2. בתוס' מבואר שלפי רבי יהודה פירות הנושרין אסורים משום מוקצה, ואין צורך להוסיף את הגזירה שמא יעלה ויתלוש, **וביאר הגרעק"א** שאין כוונתם שטעם הגזירה "שמא יעלה ויתלוש" נאמר כדי לאסור אף לפי רבי שמעון. אלא אדרבא, בא לאפוקי מדרבי יהודה,

בשבת. ולכן ביאר **שרש"י** נקט "בשבת", כי מקור האיסור הוא במשנה המדברת לענין שבת [בפסחים נו א], אך באמת גם פירות הנושרין ביו"ט אסורין.

ובישועות יעקב [תצה] הביא מדברי רש"י בעירובין [לט ב] ובפסחים [נו ב] שקצירה ביו"ט אסורה מה"ת, ולכן כתב שרש"י בא לתרץ קושיית תוס', למה לא אסרו משום מוקצה, ועל כך כתב שמדובר בשבת, ובשבת הלכה כרבי שמעון דלית ליה מוקצה, ועיין עוד ביאור לקמן [ג א הערה 2].

1. עיין בתוס' לעיל [ב א ד"ה ביצה ובהערות 5-6] שנחלקו תוס' במסכתין, עם תוס' בשבת [דף מה ב] אם משום גזירת פירות הנושרין ומשקין שזבו, נאסרו הפירות גם בטלטול או רק באכילה. [והיינו לרבי שמעון שמתיר מוקצה, אך לרבי יהודה אסור אף ביושב ומצפה, ואפילו פירות המוכנים לעורבים, וכדלהלן].

והגרעק"א שם ביאר שהטעם להתיר ביצה בטלטול אף שאכילתה נאסרה משום גזירות אלו, היינו מפני שראויה לכסות כלי או לסמוך כרעי המיטה ויש בה קצת שימוש, ולכאורה תמוה, שהרי"ף **והרא"ש** לקמן [ד ב] כתבו שאסור להסיק בעצים שנשרו מהדקל ביו"ט, גזירה שמא יעלה ויתלוש, וכך משמע גם בתוס' לעיל [ב א

שלא יטעו בתקנת פירות הנושרים. אלא, לכתחילה תיקנו חכמים שכל פרי הנושר, כולל ביצה שאין בה איסור תלישה, אסור לאוכלו ביום טוב.

ותקנה שכזאת היא גזירה אחת, ולא נחשבת גזירה לגזירה, על אף שחלק ממרכיבי הגזירה אינם אלא כדי לחזק את הגזירה.

הדעה הרביעית:

רבי יצחק אומר: חכמים אסרו ביצה שנולדה ביום טוב, **גזרה משום "משקין שזבו"**. שגזרו חכמים [במסכת שבת [קמג ב] שלא

לשתות בשבת משקין שזבו מאליהם מפירות בשבת או ביום טוב שמא יבוא לסוחטן⁽³⁾.

והבין אב"י שכדי שלא יבואו אנשים לדמות משקים שזבו לביצים הנולדות, שגם הן יוצאות ממקום שהיו בלועות בו, ויתירו לשתות משקים שזבו, לכן אסרו חכמים גם את הביצים הנולדות בשבת וביום טוב.

אמר ליה אב"י: הרי משקין שזבו טעמא מאי אסורים? הלא מחמת גזרה שמא יסחוט את הפירות.

וכיון שהיא, גזירת משקין שזבו, גופה, גזרה,

כלומר, שלדעת רבי יהודה שהפירות מוקצין, ולא הוצרכו רבנן לגזור עליהן, אם כן ביצה העומדת לאכילה תהיה מותרת, ולא אמרינן דכולה חדא גזירה היא, אלא לפי רבי שמעון שהתיר מוקצה, ולשיטתו הוצרכו לגזור על פירות הנושרין מפני החשש שיעלה ויתלוש, ובחידא גזירה גזרו גם על ביצה שדומה להן.

ולפי זה לכאורה רב יוסף פוסק כרבי שמעון אף ביו"ט, ודלא כרב נחמן לעיל, ואם כן קשה מאי מקשינן בסמוך מאי טעמא לא אמר רב יצחק כרב יוסף, והרי יש לומר שרב יצחק סובר כבית הלל שפוסקים כרבי יהודה ביום טוב, וכן יש להקשות על הא דאמרינן ד"כולהו כרב נחמן לא אמרי כי קושיין", והלא רב יוסף לא אמר כרב נחמן, כי הוא סובר כרבי שמעון אף ביום טוב.

ולכן כתב הגרעק"א, שגזרו על פירות הנושרין בשבת, שהלכה כרבי שמעון בשבת שמוקצה מותר, ויו"ט בכלל גזירה זו. ולפי זה מובן למה פירש רש"י שגזרו על פירות הנושרין בשבת, שהרי ביו"ט אין צריך לגזור בהן, כיון שהן מוקצה.

ועוד כתב לבאר על פי דבריו [בהערה

הקודמת] שרבי שמעון מפני גזירות אלו לא אסרו טלטול אלא אכילה, ואם כן שפיר מקשינן מאי טעמא לא אמר רב יצחק כרב יוסף, שהרי במשנה נאמר שבית הלל אסרו את הביצה ש"לא תאכל", ומשמע שמוותרת בטלטול, וסברי כרבי שמעון, ואם כן הוצרכו לגזירת פירות הנושרין. אולם הרשב"א הביא בשם רבינו יונה, שלא שיך לגזור לאסור ביצה משום מוקצה, וביאר קושיית הגמרא, שאפילו אם תמצא לומר שפירות הנושרין אין איסורין רק משום מוקצה אלא גם מפני גזירה, עדיין קשה כיצד נגזור לאסור ביצה והרי זו גזירה לגזירה.

3. הקשה הרשב"א איך אסרו ביצה משום משקין שזבו, שאיסורם משום גזירת סחיטה, והרי מותר לסחוט פירות לתוך מאכל, כיון שנעשה המשקה לאוכל, ואין איסור סוחט אלא כשמוציא משקה מאוכל, ואם כן אף ביצה שהיא אוכל, לא שיך לגזור עליה משום סוחט.

ותירץ שכשאדם סוחט לתוך מאכל, מוכיחין מעשיו שרוצה שיהיה המשקה לאוכל. אך בביצה שיוצאת מאליה, גזרו לאוסרה כי היא דומה למשקין שזבו מאליהן.

וכי **אנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה?**

אמר ליה רב יצחק: לא גזרו על משקין שזבו, וחזרו וגזרו על ביצה שנולדה, אלא כולה — **הדא גזרה היא**. שגזרו על כל משקין שזבו, וכללו בה גם ביצה שנולדה, שגם היא דומה למשקים שזבו.

ועתה מבארת הגמרא מדוע כל אחד מארבעת האמוראים לא קיבל את טעמם של שלשת חבריו.

זה פשוט לנו להבין כי כולחו, רבה ורב יצחק ורב יוסף — **כרב נחמן**, שהעמיד את האיסור משום מוקצה, **לא אמרי — כי**

קושיין שהיו צריכים לחלוק בית שמאי ובית הלל גם בתרנגולת וגם בכיצתה, כדי שנעמוד על מחלוקתם גם במוקצה וגם בנולד. וכן פשוט לנו להבין, מדוע **כרבה** שהעמיד את האיסור מן התורה, ומשום חסרון הכנה מיום חול — **נמי לא אמרי כל** השאר, היות ואיסור חסרון הכנה, לית להו⁽⁴⁾.

אלא, זה קשה לנו:

א. **רב יוסף** שהעמיד את האיסור בגזירה משום פירות הנושרים — **מאי טעמא לא אמר כרבי יצחק**, שהגזירה היא מחמת משקין שזבו⁽⁵⁾? ומשנינו: **אמר לך רב יוסף:**

חלקו על איסור הכנה, והרי אפשר לומר שמודים בזה, אלא שלא גזרו ביום טוב ובשבת דעלמא, אטו יום טוב שאחר השבת, וכתב שצריך לומר דפשיטא לגמרא שמי שסובר שגזרו על ביצה משום פירות הנושרים אף שהיא בלועה, או משום משקין שזבו אף שהיא אוכל, שאלו גזירות רחוקות, כל שכן שצריכים לגזור על יום טוב רגיל אטו יום טוב שאחר השבת. ועיין **שער המלך** [פ"א מיו"ט הי"ט] שחלק על סברא זו.

5. **הראשונים** הקשו למה לא שאלה הגמרא על רבה ורב נחמן למה לא אמרו כרב יצחק ורב יוסף, ורק על סברותיהם דמוקצה והכנה שאלו למה לא אמרו שאר האמוראים כמותם. וכתב **הרשב"א** שהגמרא ביארה רק את הטעם שלא אמרו כרבה ורב נחמן, כי נחלקו עליהם, ולא סברי שמוקצה אסור ביו"ט או שחסרון הכנה אוסר. אבל רבה ורב נחמן אינם חולקים על גזירות פירות הנושרין ומשקין שזבו בשאר פירות, אלא שסברו שאינם שייכות בביצה, וכמו שאמרו רב יצחק ורב יוסף כל אחד לחבירו, שהביצה בלועה או שהיא אוכל.

ובשטמ"ק תמה על דבריו ממה שקשה רבי יוחנן בסמוך מביצה על הסוחט פירות לתוך אוכלין, ומשמע שביצה נחשבת כאוכל, ואפילו הכי גזרו עליה כמשקין שזבו. ועיין בהערה 8.

ובתוס' בשבת [קמ"ג ב] כתבו שגזרו בביצה משום משקין שזבו, יותר משאר פירות שמתרין כשנסחטו לאוכל, כיון שביצה עומדת להסחט מהתרנגולת, ודרך לגומעה חיה, ושאר פירות אין עומדים ליסחט כלל, [ועי"ש בהגהה שרצו תוס' לבאר שדומה למשקין שזבו שאינה צריכה בישול לאכלה]. וביאר **המהרש"א** שם שרבי יוחנן הקשה בסמוך לשיטתו שנחלקו גם בזיתים וענבים שעומדין להסחט.

והבעל המאור לעיל כתב שדרך הנאתה של ביצה הוא על ידי בישול, וכך העמיד גם בסוגיין, ואם כן סתם ביצה היא אוכל, וצריך לבאר כהרשב"א שדומה למשקין כי יוצאת מאליה, ואף שצריכה תיקון של בישול, ועיין בתורת הבית [בית ג' שער ז'] שכתב הרשב"א שרק מקצת בני אדם גומעים ביצה כשהיא חיה.

4. הקשה **הגרעק"א** מנין לנו שכל האמוראים

ואף רבי יוחנן סבר שאיסור אכילת ביצה שנולדה ביום טוב הוא מחמת גזרה משום משקין שזבו. והראיה: דרבי יוחנן רמי הקשה סתירה מדברי רבי יהודה אדברי רבי יהודה, ומשני ומתרץ את הסתירה, כדלהלן. מצד אחד תנן: אין סוחטין את הפירות בשבת להוציא מהן משקין. ואם יצאו המשקין מעצמן — אסורין לשתותן בשבת, גזירה שמא יסחוט בידים.

רבי יהודה אומר: אם היו מיועדים הפירות לאוכלין, לאוכלן כמות שהם, אין חשש שמא יבואו לסוחטם, ולכן המשקה היוצא מהן מאליו בשבת, מותר בשתיה בשבת.

ואם היו הפירות מיועדים לסוחטן לשתית משקין — משקה היוצא מהן מאליו אסור בשתיה בשבת, גזירה שמא יבוא לסוחטם⁽⁸⁾.

אלמא, מכך שאמר רבי יהודה "אם לאוכלין

ביצה היא אוכלא, ופירות הם אוכלא, ולכן הם נכללים בגזירה אחת של פירות הנושרים [ויש לגזור על ביצים משום פירות הנושרים, שיבואו לדמותם לביצים שנולדו]⁽⁶⁾.

לאפוקי משקין, דלאו אוכלא הם. ולכן אין הביצים יכולים להכלל בגזירת משקים שזבו. ב. ורבי יצחק שהסביר את האיסור של ביצה משום גזירת משקין שזבו — מאי טעמא לא אמר רב יוסף שהגזירה היא מחמת פירות הנושרין?

ומשנינן: אמר לך רבי יצחק: ביצה היא בלועה בתרנגולת והיא "זבה" לחוץ, וכן משקין בלועין הם בפירות⁽⁷⁾. ולכן אפשר לכלול את הביצה בכלל גזירת משקין שזבו.

לאפוקי פירות — דמגלו וקיימו, שהם קיימים ומגולים על העץ כמו שהם נגלים לאחר תלישתם, ולכן אי אפשר לכלול את הביצים בגזירת פרות הנושרים.

גוש נחשב כאוכל, ועיין מקדש דוד [סימן ל"ז]. ועיין עוד בחתם סופר [יו"ד י"ט] שהסיק גם הוא שגמיעת ביצה נחשבת כאוכל, ובמשנת יעבץ [או"ח ס] הראה שהראשונים נחלקו בזה, עי"ש..

7. רש"י פירש שהמשקין בלועין בחרצן. והקשה הרשב"ש, שלעיל נקט שמפרקן מתוך זג, קליפה שלהן. וכן תמה בראש יוסף שבפסחים [ל ב] משמע שהמשקין בלועים בקליפתן.

8. הרשב"א הקשה שהרי "ביצה נמי באה מאוכל". וברור שאין כוונתו לקושיית רבי יוחנן בסתירת דברי רבי יהודה, אלא שכוונתו שלפי ביאורו לעיל [הערה 3] בדברי רבי יצחק, שביצה שהיא יוצאת מאליה, ולא מוכחת כוונתו לאוכל,

אבל המאירי בחידושו כתב, שלא נחלקו על רבה באיסור הכנה, אלא שסברו שהכנה בידי שמים, כגון ביצה, אינה אסורה. ואילו על רבה ורב נחמן לא הקשו, כי אינם סוברים את גזירת רב יצחק ורב יוסף [וכנראה הכוונה רק לגבי ביצה], ורק על רב יצחק ורב יוסף שאמרו שאסרו ביצה משום גזירה, מקשינן, למה לא אסרו כל אחד מגזירות חבירו.

6. באור שמח [פ"ח מטומאת אוכלין הי"ג], ובקובץ שיעורים כאן, הבינו מלשון הגמרא, דביצה אוכלא, היינו שדינה כאוכל גם לענין שיעור אכילתה בכזית, ובכדי אכילת פרס, ואינה כמשקין, וצריכה הכשר לקבל טומאה, וכן משמע במשנה במכשירין [פ"ו מ"ג], ולכן תמדהו על דברי תוס' בחולין [ל"ז] שכתבו שדוקא דבר

— היוצא מהם מותר⁹, משמע שבכל הפירות המיועדים לאוכלין, דין המשקים היוצאים מהם, לרבי יהודה — כדין אוכלא דאפרת הוא. שנחשב המשקה כאוכל שהופרד מאוכל גרידא, ולא כמשקה שזב מאוכל, ולכן לא גזרו בו משום משקים שזבו⁽⁹⁾.

ורמזינהו, והקשה על כך רבי יוחנן, מדברי רבי יהודה במשנה במסכת עירובין [לט א]: דתנן: שני ימים טובים של ראש השנה, לדברי חכמים הרי הם כיום אחד ארוך, וקדושת שני הימים היא קדושה ודאית [מדרבנן], ואילו לדברי רבי יהודה הם שני ימים חלוקים, כשכל אחד מהם הוא קדוש

מספק, כי יש צד שהוא חול.

והנפקא מינה היא, שלדברי רבי יהודה יכול אדם לערב שני עירובי תחומים שונים, כל אחד ליום אחד, ואילו לרבנן אי אפשר לערב אלא עירוב אחד לשני הימים.

ועוד כמה הלכות אמר רבי יהודה, כפועל יוצא לדעתו ששני ימי ראש השנה הם שני ימים חלוקים. א. אסור להפריש תרומה ביום טוב על פירות טבל. אך אם אירע שביום טוב ראשון של ראש השנה היה לאדם פירות טבל, הוא יכול לתקנם, מספק, ולאוכלם ביום השני. וכך הוא עושה:

מתנה, מפריש אדם בתנאי, תרומות

נאסרו משקין שזבו, אם מחמת גזירה שמא יסחוט, או משום נולד, ולכאורה מקושיית רבי יוחנן ממשקין לביצה משמע שהאיסור שמא יסחוט וכדפרש"י שאסרו גם בפירו שאין עומדים לסחיטה. אך אם משום נולד, לכאורה לא שייך טעם זה בביצה שהיא אוכלא דאפרת. אולם ממה שהוסיפה הגמרא "אלמא כל אוכלין לרבי יהודה לאו אוכלא דאפרת הוא", משמע שהסתירה בגוף הטעם הזה, שהרי לכאורה ביצה היא אוכל הבא מאוכל, ואינה כמשקין הבאים מאוכל, ומהיכי תיתי תחשב כנולד.

ועיין ברשב"א [חולין יד א] שכתב שאף בהמה שנשחטה, צריך להתירה משום אוכלא דאפרת, והותרה באכילה, וצריך לפרש בהדיא שבאוכלין לא שייך נולד אפילו השתנו. ולפיכך אשמוענן שאין הביצה נחשבת נולד אף שיצאה מתרנגולת שהיא בשר. אך קושיית רבי יוחנן היתה לביצה ממשקין שזבו משום גזירה שמא יסחוט.

דמיא למשקין שזבו, אם כן יקשה למה התיר רבי יהודה משקין שזבו מאליהן מפירות שעומדין לאכילה. [ועיין בשטמ"ק שתמה, שמא רבי יצחק סובר כרבנן שחלקו על רבי יהודה]. ותיירן שרבי יצחק הבין שלפי רבי יהודה ביצה דומה יותר למשקין היוצאין מפירות העומדים למשקין, מהיוצאין מפירות העומדין לאוכלין, שהרי החשש שמא יבא לסחוט הוא מפני שעומדין לכן, והוא שייך בעומדין למשקין ובביצה, שעומדת ללידה, ולא בעומדין לאוכלין שלא ניחא ליה שזובו, ועוד שפירות העומדים לאוכלין אילו המשקין לא יזובו מהפרי, ישארו בו, וניחא לבעלים, אך ביצה אם לא תצא מהתרנגולת בעליה מפסיד, ולכן ביצה נחשבת כעומדת למשקין, ולכן אסר רבי יהודה בביצה אף שהתיר משקין שזבו מפירות שעומדים לאוכלין. אבל רבי יוחנן לא חילק כך, ולכן הקשה סתירה בדבריו. ועיין עוד בתוס' ובהערות.

9. עיין בהערה 15 על תוס' שבררנו מפני מה

ומשני, ומתריך רבי יוחנן על סתירה זאת בדברי רבי יהודה: מוחלפת היא השיטה. שיש להפוך את שיטת הסוברים במשנת אין סוחטין את הפירות, ורבי יהודה אוסר משקים שזבו לאוכלים, וחכמים מתירים.

ומדייקת הגמרא מדברי רבי יוחנן:

ומדקא מרמי לחו, ומזה שהקשה רבי יוחנן את סתירת דברי רבי יהודה בשתי המשניות, אהרדי — שמע מינה ששתי המשניות חד טעמא הוא, וגם ביצה אסורה משום גזירת משקין שזבו.

רבינא אמר: לעולם לא תיפוך את השיטות ג-ב במשנת אין סוחטין, ובאמת רבי יהודה מתיר משקה שזב מפירות העומדים לאכילה משום שהוא אוכלא דאפרת, ולשיטתו הביצה שנולדה מותרת אפילו ביום הראשון.

ומה שאמר רבי יהודה ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני — לדבריהם דרבנן קאמר לחו, וכך אמר:

לדידי, אפילו בראשון נמי שריא הביצה, וכמו שמותר לשתות משקין שזבו בפירות העומדים לאכילה, היות דמשקה שזב מפרי כזה, וכן ביצה שנולדה — אוכלא דאפרת הוא!

אלא לדידכו, לשיטתכם, שאתם סבורים שמשקה הוא ולא אוכלא דאפרת, וכן הביצה אינה נחשבת כאוכלא דאפרת אלא אסורה מדין משקין שזבו⁽¹⁾, אודו לי מיהת דביום השני של ראש השנה שריא הביצה, היות

ומעשרות על כלכלה סל של פירות טבל ביום טוב ראשון, על ידי שקובע מקום לפירות התרומה והמעשר, ומחיל עליהם את קדושתם בתנאי שהיום הוא יום חול. ואם לאו, שהיום קודש, הוא מכריז שאין ממש בדבריו.

ואז יכול הוא לחזור ולהתנות ביום השני, ולומר: אם היום חול הריני מפריש עכשיו את התרומות והמעשרות. ואם לאו, שהיום הוא קודש, הרי אתמול היה חול, וחלה הפרשה שעשיתי אתמול.

יכול לאוכלה לכלכלת הפירות המתוקנת ביום טוב שני של ראש השנה.

ב. וכן ביצה שנולדה ביום טוב ראשון של ראש השנה, כיון שהוא ספק קודש ספק חול תאכל ביום טוב שני ממה נפשך: אם הוא קודש הרי הוכנה הביצה מאתמול בחול. ואם הוא חול, הרי אין כל איסור לאכול בחול ביצה שנולדה ביום טוב.

ומוכיח רבי יוחנן: ביום טוב שני של ראש השנה — אין, רק בו מותר לאכול את הביצה שנולדה ביום טוב ראשון, אך את הביצה שנולדה ביום טוב ראשון — לא מותר לאכול ביום טוב ראשון עצמו! ומוכח שהביצה, למרות היותה אוכל, היא נכללת בכלל גזירת משקין שזבו, ולכן היא אסורה ביום הראשון.

והרי הביצה יוצאת מהתרנגולת, ושניהם אוכלין, והיתה צריכה להחשב ל"אוכלא דאפרת" לדברי רבי יהודה, והיתה צריכה להיות מותרת!

1. דייק הרשב"א שרבינא סובר שאיסור הביצה הוא משום גזירת משקין שזבו. שאם לא כן לא